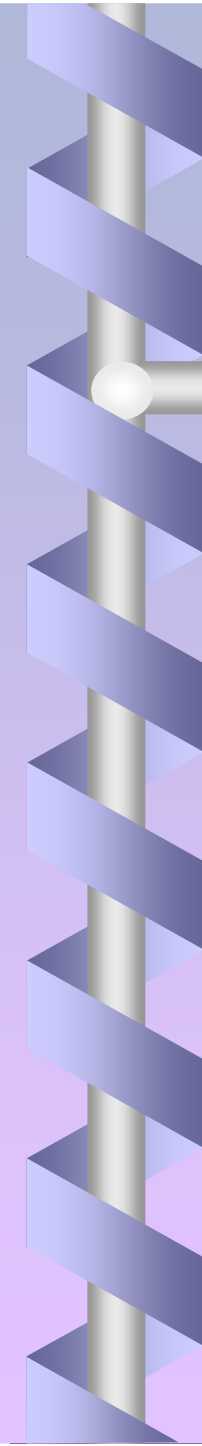

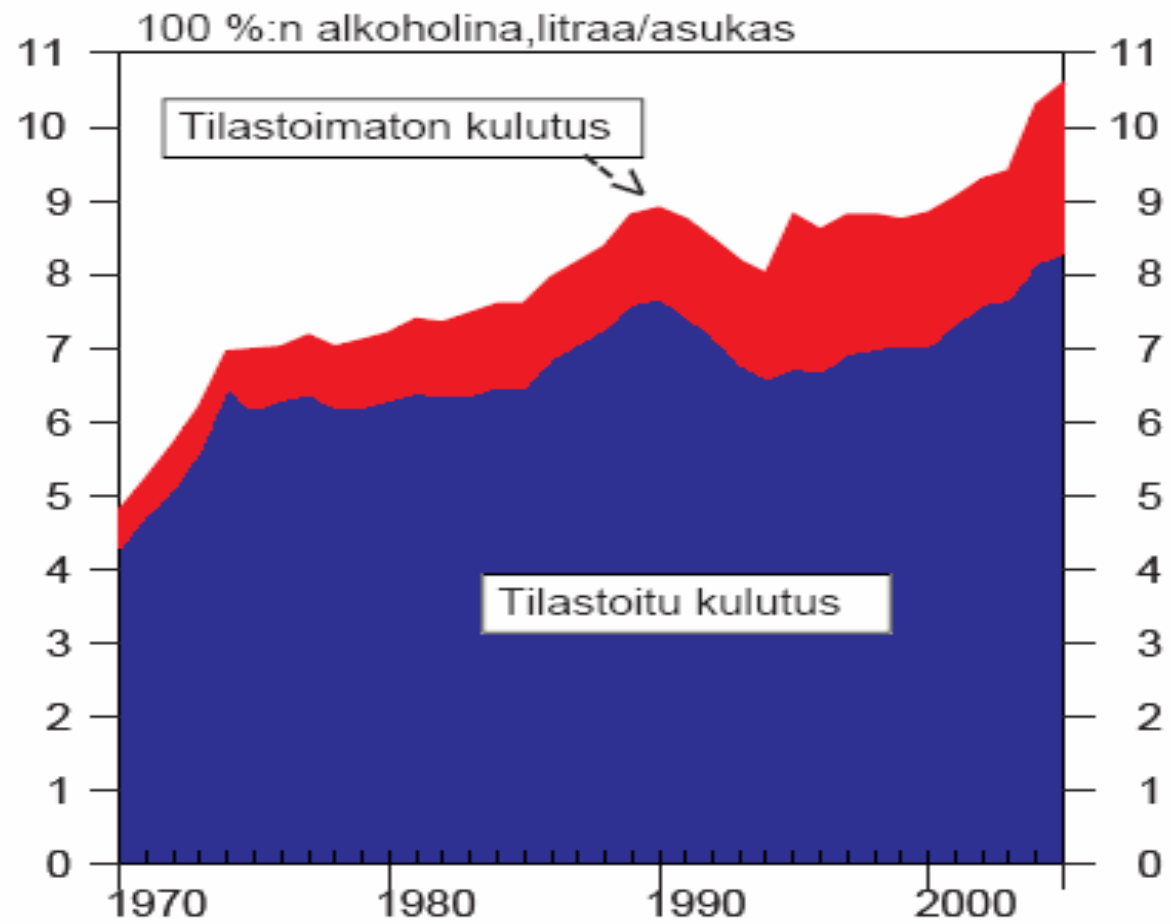
Alkoholidementia

Silja Runsten, psyk el

-
- **Ikääntyneiden alkoholin käytöstä**
 - **Muisti ja dementia**
 - **Alkoholi ja kognitio**
 - **Alkoholidementia**
 - **diagnoosi**
 - **oirekuva**
 - **hoito ja sen haasteet**

Ikääntyneet ja alkoholi

- **Kaikkiaan kulutus iäkkäillä pientä Suomen alkoholin kokonaiskulutukseen nähden (siis jo pienikin %-lisäys yksilömäärinä merkittävä)**
- **erityisesti ikääntyneiden naisten alkoholin käyttö lisääntynyt viimeisten 20 vuoden aikana**
- **kaikissa sosiaaliryhmissä**
- **osalla jatkuu työikäisenä totuttu käyttö, osa aloittaa eläkeiässä**
- **asenteiden muuttuminen**
- **sosiaalisen kontrollin väheneminen**

Ikääntyminen ja alkoholi

- **ikäntyessä elimistön toiminta muuttuu, alkoholin vaikutukset voimistuvat koska**
 - **aineenvaihdunta hidastuu**
 - **elimistön nestepitoisuus pienenee**
 - **tasapainon hallinta heikkenee, lihasvoima vähenee**
- **vaikutukset kuitenkin yksilöllisiä, riippuu terveydentilasta (lääkitys) ja elämäntilanteesta**
- **pitkäaikaisesta runsaasta käytöstä voi seurata dementiaa**

Ikääntyminen ja alkoholi

*käyttö ehkä tahattomasti haitallisella tavalla
(jatkaa entistä)*

- **yli 65-v rajat :**
 - **ei yli 2 annosta/vrk**
 - **eikä yli 7 ann/vko**

- **(1 annos= pieni olut,
lasi viiniä tai
viinaryppy)**

Vrt. Työikäiset: suurkulutusrajat

Miehet:

- *24 annosta viikossa*
- *7 annosta kerralla*

Naiset:

- *16 annosta viikossa*
- *5 annosta kerralla*

Muisti

- **Mieleenpainaminen ja -palauttaminen**
- **Muistivaikeuksia liittyy mm. stressiin, väsymykseen, depressioniin**
- **Muisti ja normaali ikääntyminen**
 - **Muutokset älyllisessä toimintakyvyssä vähäisiä eivätkä aiheuta toiminnallisesti tai sosiaalisesti merkittävää haittaa**
 - **heikentymistä uuden oppimisessa, kognitiivisen toiminnan nopeudessa, joustavuutta vaativassa päättelyssä ja muistin kuormituskyvyssä**
 - **normaali vanhus ei höperöidy!**

Dementia

- **laaja-alainen muistin ja muiden älyllisten toimintojen häiriö (arviointikyky, hahmottaminen)**
- **yleensä lähimuistin vaikeudet**
- **yleensä etenevä**
- **oireiden ilmenemisessä vaihtelua demention aiheuttajasta ja yksilöllisistä eroista johtuen**
- **haittaa suoriutumista työssä, arkielämässä, sosiaalisissa suhteissa**

Dementia

- **Oireyhtymä, useita aiheuttajia**
 - **Alzheimerin tauti**
 - **vaskulaariset dementiat**
 - **Lewyn kappale -dementia**
 - **frontotemporaalinen degeneraatio**
 - **Parkinsonin tautiin liittyvä**
 - **alkoholidementia (ad 10%)**
 - **muut**

Dementian vaikeusasteet

- **lievä: vaikka työkyky ja sos. selviytyminen heikentyneet, tallella on kyky elää itsenäisesti ja kohtuullinen arvostelukyky**
- **keskivaikea: oikeustoimi- ja testamenttikelpoisuus rajoittuneet, autolla-ajokyky heikentynyt, selviytyminen vaarantunut**
- **vaikea: jatkuva valvonta tarpeen**

Milloin epäillä dementiaa?

- **Potilaan tai omaisen huoli**
- **itsenäinen selviytyminen heikentynyt**
- **masentunut tai ahdistunut ja kognitiivisia oireita**
- **äkillinen sekavuustila**
- **terveyspalvelujen epätarkoituksenmukainen käyttö**
- **“kummallinen potilas”**

Kognition häiriöt päihdeongelmaisilla

- **1. Lisääntynyt kognition epätasaisuus, kohina**
 - **vireystilan ja tarkkaavuuden puutteet**
 - **päivärytmin sekavuus, unihäiriöt**
- **2. Vähäisempi joustavuus toimintamalleissa ja tiedon valikoinnissa**
- **3. Neurokognition puutokset**
- **arjessa em. esiintyvät yhtä aikaa**
- **normaalissa vuorovaikutustilanteessa enemmän häiriöitä kuin testitilanteessa**

Alkoholi ja dementia

- **dementoituneista arviolta 25%:lla alkoholiin liittyviä ongelmia**
- **alkoholisteilla dementia yleistä**
 - **ainakin puolella kognitiivinen suoriutumisen alentunutta**
 - **ainakin 10%:lla dementia**
 - **raitistuminen korjaa tilannetta**
- **alkoholi ei ilm. altista Alzheimerin taudille**

Alkoholismiin liittyvät kognitiiviset häiriöt

- **tarkkaavuus ja työmuisti:** vahva
- **psikomotoriikka:** vähäinen tai kohtalainen
- **kielelliset toiminnot:** ei tai vähäinen
- **visuospatiaaliset toiminnot:** kohtalainen tai vahva
- **muisti:** kohtalainen
- **toiminnanohjaus:** kohtalainen

Alkoholi ja dementia

- **Kohtuullinen alkoholinkäyttö saattaa suojata dementialta, U-käyrä, J-käyrä**
 - keski-ikä käyttö
 - geneettiset erot: ApoE4-kantajilla 7x riski sairastua dementiaan jos alkaa runsaasti, silloin tällöin käytävillä riski 4x
- **Aivot sitä pienemmät mitä enemmän alkoholia käyttää, yhteys voimakkaampi naisilla**

Alkoholi ja dementia

- **Älyllisten toimintojen heikkeneminen alkoholisteilla n. 4x yleisempää**
- **pysyvä raitistuminen voi johtaa tilan korjaantumiseen**
- **suljettava dementian muut syyt pois**
 - **sekasyntyinen dementia yleistä**
- **dementia heikentää kykyä hahmottaa omaa tilannetta myös alkoholin käytön ja sen aiheuttamien ongelmien osalta !**

Alkoholidementian erotusdiagnnoosi

- **vitamiinien puutostilat (tiamiini)**
- **aivovammat (traumat, hapenpuute)**
- **aivoverenkierron häiriöt**
- **alkoholimaksasairaus**
- **keskushermoston infektiot**
- **aivo-selkäydinnestekierron häiriöt**
- **synnynnäinen heikkolahjaisuus**
- **ym**

Primaarinen alkoholidementia

- **etanolin tai sen aineenvaihduntatuotteiden suora aivotoksisuus**
- **vuosia jatkuneen alkoholismin jälkeen muistin heikkeneminen ja persoonallisuusmuutokset, jotka sopivat otsalohkon alueen vaurioon**
- **vähitellen alkanut ja hyvin hitaasti etenevä aivojen valkeaan aineeseen painottuva atrofia**
- **osin kiistelty diagnoosi**
- **palautuva ainakin osittain**

Näyttöä primaarista alkoholidementiasta

• **Neuropatologinen**

- **osin epäselvää onko vaurion syy alkoholin vaikutus vai esim toistuvat Wernicke-jaksot**

• **biokemiallinen**

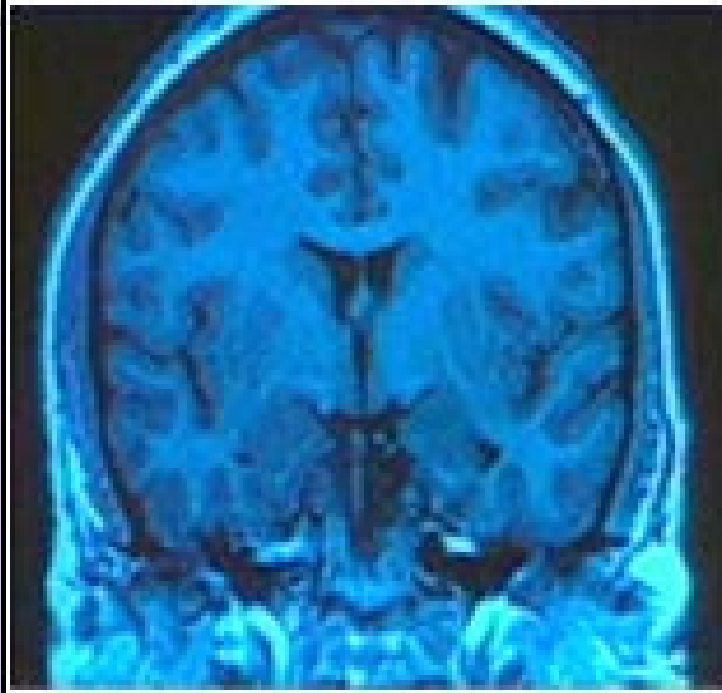
- **näyttöä on alkoholin toksisuudesta aivoille**

• **neuroradiologinen**

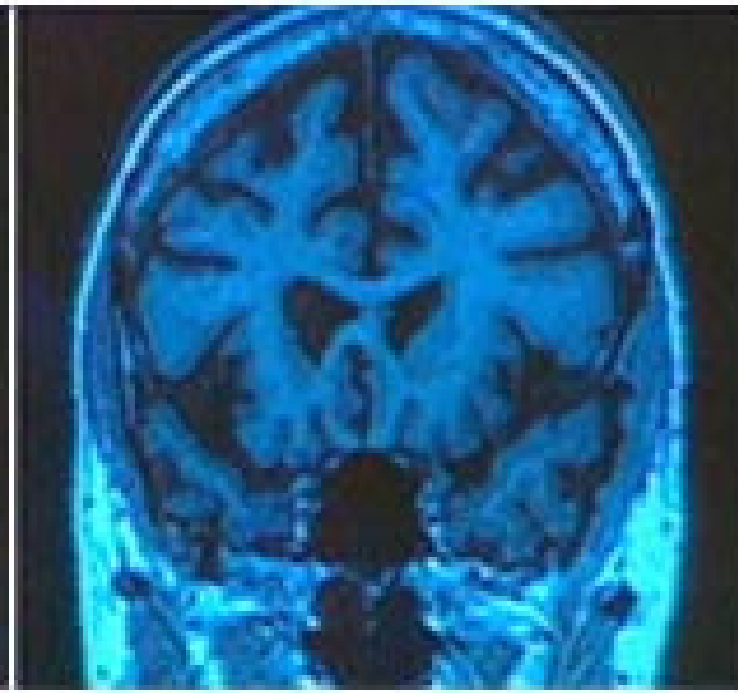
- **aivojen valkea aine vaurioituu kroonisessa alkoholin käytössä, myeliinikato tai hermosolujen tuhoutuminen**

• **kliininen**

- **näyttöä on, ehkä kuitenkin harvinainen yksinään**

Normal
43-year-old

Alcoholic
43-year-old

Wernickien tauti

-tiamiinin (B1) puutteen seuraus

• äkillinen alku, oireet

- **silmät: nystagmus ja muut liikehäiriöt, hidas mustuaisreaktio, verkkokalvon verenvuodot**
- **mentaaliset: harhat, euforia, keskittymisvaikeus, aloitekyvyttömyys, sekavuus, Korsakoffin psykoosi**
- **kävely- ja tasapainohäiriö**
- **tajunnan häiriö: uneliaisuus -- tajuttomuus**
- **lämmönsäätelyhäiriö, kuume tai alilämpöisyys**
- **verenpaineen lasku**

• täydellinen oirekuva harvinainen

• voi johtaa kuolemaan, hoito heti jo epäilyn pohjalta

Korsakoffin psykoosi

- **seuraa usein Wernicken oireyhtymää**
- **mieleenpainamiskyvyn puute**
- **desorientaatio**
- **vaikea amnesia**
- **satuilu l. konfabulaatio**
- **pitkittyessä tulee depressiota**

- **joskus dementia: ”loppuunpalanut Wernicke-Korsakoffin oireyhtymä”**

Alkoholistinen dementia

- **muistuttaa frontotemporaalista dementiaa**
- **välinpitämättömyys**
 - **henk. koht**
 - **sosiaalinen**
- **syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämisen vaikeus**
- **empatian puute**
- **emotionaalisen kontrollin löyhtyminen, estottomuus**
- **riski väkivaltaan ja rikollisuuteen**

Alkoholidementian kriteerit

A. laaja-alaiset kognitiiviset puutokset

- **1. Muistihäiriöt (mieleenpainaminen tai -palauttaminen)**
- **2. Vähintään yksi seuraavista**
 - **afasia, puheen sisällön köyhtyminen**
 - **apraxia, liikesarjojen suorittamisen vaikeus**
 - **agnosia, nähdyn merkityksen ymmärtämisen vaikeus**
 - **toiminnanohjauksen häiriö**

B. em häiriöt aiheuttavat merkittävää haittaa

C. ei esiinny vain deliriumin yhteydessä ja säilyvät tavallisen viroitusvaiheen jälkeen

D. on näyttöä että em liittyvät alkoholin käyttöön

Alkoholin käyttöön liittyvä dementia

A. Todennäköinen alkoholinkäyttöön liittyvä dementia

- 1. Dementian kliininen diagnoosi väh 60 vrk ed. Käytöstä
- 2. Alkoholinkäyttö yli 5 v 35ann/vko miehet, 28ann naiset ja 3 vuoden aikana dementian alusta

B. Diagnoosia tukee, jos tod. myös jokin seuraavista

- alkoholin aiheuttama maksa- tai haimavaurio
- ataksia tai ääreishermoveurio
- 60 vrk aikana ei huonone
- 60vrk:n jälkeen aivokammioiden laajentumaa
- pikkuaivoatrofiaa

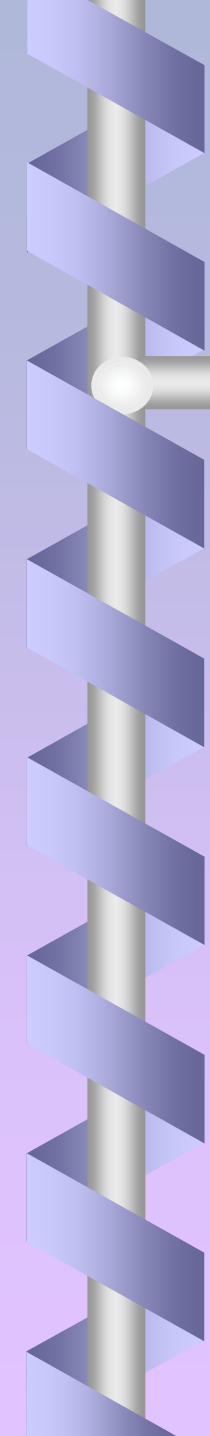

C. alkoholiin liittyvä dementia epätodennäköisempi

- **kielelliset vaikeudet**
- **neurologiset löydökset**
- **aivoinfarkti tai subduraalihakematooma**
- **aivoiskemian riskitekijöitä**

D. voi olla myös

- **kortikaalista atrofiaa**
- **valkean aineen leesiot**
- **apoE4 -alleeli**

-
- **Toistuvat Wernicke-Korsakoffin oireyhtymän jaksot ehkä syynä alkoholinkäyttäjän dementiaan**
 - alku akuutimpi (prim alkoholidementia alku hidas)
 - useita subkliinisiä jaksoja jolloin hitaampi alku
 - **toistuvien vieroitusoireistojen aiheuttama vaurio**
 - **muuta mahdollisia**
 - **Pellagra (tryptofaanin puute)**
 - dementia, dermatiitti, diarrhea, death + spastisuus
 - **Marchiafava-Bignamin sdr (tiamiinin puute)**
 - äkillinen, dementia, epilepsia, inkontinenssi, tajunnan lasku
 - **maksavaurioon liittyvä enkefalopatia (ammoniakki)**
 - dementia, tajunnan häiriöt, vapina, nykäykset, ataksia, kouristukset, dysartria

Alkoholiin liittyvä dementia vs Alzheimerin tauti

- **kognitiiviset puutokset eivät niin vaikeita**
- **useammin naimattomia**
- **sekä kognitiivinen että toiminnallinen tila stabiili tai paraneva**
- **ei afasiaa**

Dementiaan liittyvät käyttöoireet

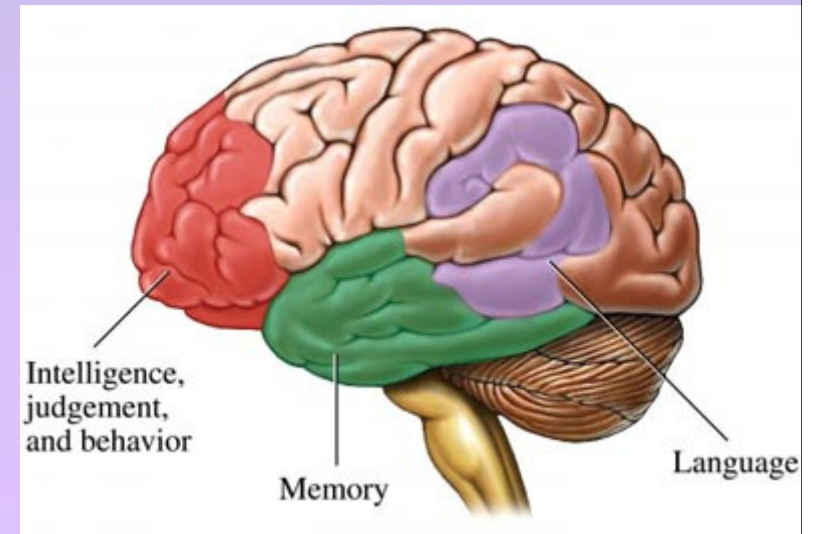
- **behavioral and psychological symptoms of dementia BPSD**
- **käyttäytymisen muutokset**
 - **käyttäytymisen piirteet**
 - **voidaan havainnoida**
- **psykologiset oireet**
 - **kertovat mielen sisällöstä**
 - **haastattelu (potilas ja omainen)**

Dementiaan liittyvät käytösoireet

- **suurin laitostumista lisäävä tekijä**
- **omaisten ja hoitohenkilökunnan kuormitus**
- **liiallisen lääkitsemisen vaara**
- **dementoituneen kärsimys**
- **voi olla dementian ensimmäinen oire**
- **n.90%:lla dementiapotilaista jossain vaiheessa**
- **riski ehkä suurempi jos persoonallisuus aggressiivinen, dominoiva tai epäluuloinen**
- **usein yhdessä toiminnanohjauksen häiriöiden kanssa**

Käyttösoireiden taustalla

- **sairauden neurokemialliset ja -patologiset muutokset**
- **taudin vaikeusaste, kognitiiviset puutokset**
- **persoonallisuustekijät: minäkuva, elämänhistoria**
- **elinympäristö**
 - **turvallisuus**
 - **ärsykkeiden määrä**
- **vuorovaikutussuhteet**
- **muut sairaudet**
 - **aistitoiminnot**
- **väsymys, nälkä**

Psykologisia oireita

- **masennus**
- **ahdistuneisuus**
- **unihäiriöt**
- **aistiharhat ja harhaluulot**
- **virhetulkinnat**

Käyttäytymisen oireita

- **aggressiivisuus, sanallinen tai fyysinen...**
- **levottomuus, agitaatio ja kuljeskelu**
- **estottomuus**
- **huutelu**
- **pakko-oireet**
- **toistaminen, jumiutuminen ja keräily**
- **katastrofireaktiot...**
- **sun down -oire**

Persoonallisuuden muuttuminen

- **Persoonallisuuspiirteiden korostuminen**
- **Opitun käyttäytymisen, ei vars persoonallisuuden m**
- **Yleensä pyritään käyttäytymään tilanteeseen sopivasti, poikkeus otsalohko-alueen vauriot: ajatusten ja impulssien kontrollin löyhtyminen**
 - **hygienian ja pukeutumisen laiminlyönti**
 - **tahdittomuus, välinpitämättömyys**
 - **kiroilu**
 - **sylkeminen, lyöminen ja potkiminen**
 - **ahmiminen**
 - **varastelu**
 - **paljastelu, seksuaalinen toiminta**
 - **päihteiden käyttö**

Aggressiivisuus

- **normaali tunne, “suodatin” puuttuu**
- **sanallista tai fyysistä**
- **liika voiman käyttö tai suoranainen väkivalta**
- **kohdistuu yleensä hoitajiin tai omaisiin**
- **tilannesidonnaista tai jatkuvaa vihamielisyyttä**

Tilanteisiin liittyvä aggressiivisuus

- **esim pesu, wc-käynnit, syöminen, pukeminen...**
- **puolustusreaktio kun kokee tulevansa alistetuksi tai nolatuksi**
- **turhautuminen kun ei ymmärretä**
- **ahdistus kun ei osaa**
- **pelko kun ei ymmärrä mitä tapahtuu**
- **fyysinen huono olo (palelu)**
- **muistot ja nykyisyys sekoittuvat**

Tilanteisiin liittymätön aggressiivisuus

- **fyysiset syyt**
 - **matala verenpaine, kipu, pahoinvointi**
- **psykologiset syyt**
 - **sairauteen sopeutumattomuus ahdistaa**
 - **traumaattiset kokemukset menneisyydessä**
 - **kontaktin tai huomion tarve**
- **ympäristö ahdistava**

Katastrofireaktiot

- **suhteettoman voimakas reaktio psykologiseen tai ympäristötekijään (esim aggressiivisuus)**
- **taustalla esim**
 - pelko
 - turhautuminen
 - häpeää
 - alistetuksi tulemisen kokemus
- **äkkipikainen luonne lisää riskiä**
- **voiko tilannetta muuttaa?**
- **rauhottava lääke ennen vaikeaksi tiedettyä tilannetta**

Oireistoja, joissa vaste lääkehoidolle usein rajallinen

- **kuljeskelu**
- **hyperseksuaalisuus, masturbaatio**
- **tavaroiden keräily ja kätkeminen, näpistely**
- **tarkoitukseton pukeminen ja riisuminen**
- **puheen perseveraatio, huutelu**
- **esineiden syöminen**
- **itsensä vahingoittaminen (raapiminen, hakkaaminen tms.)**

Delirium, sekavuustila

- **elimellinen oireyhtymä**
 - samanaikaiset tietoisuuden ja tarkkaavuuden, havaitsemisen, ajattelun, muistin, psykomotoriikan, tunne-elämän ja uni-valverytmin häiriöt
- **kestoltaan vaihteleva (yleensä 1-4 vkoa)**
- **n. puolet jää tunnistamatta**
- **hyperaktiivinen tai hypoaktiivinen**
- **useita mahdollisia syitä**
- **usein dementia taustalla**
- **vainoharhat vähemmän kiinteitä ja jäsentyneitä, aistiharhat näköharhoja**

Alkoholidementian hoito

- **Ei etene - pitkäaikainen hoito haasteena**
- **(käytös)oireiden hoito**
 - **bd: paradoksaalinen reaktio mahdollinen**
- **abstinenssi**
- **psykososiaaliset interventiot**
- **dementialääkkeet ?**
 - **ake**
 - **memantiini (mm. vieroitusoireyhtymässä)**
- **mielialantasaajat ?**
 - **topiramaatti juomishimossa**

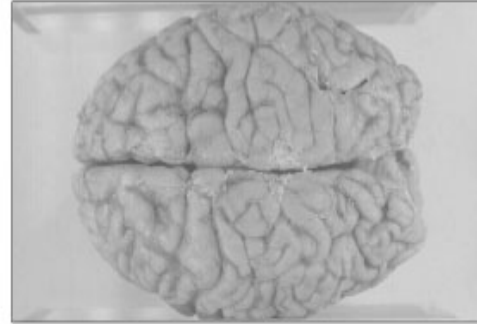
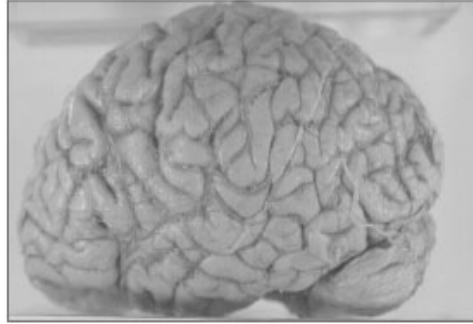
Hoitovaikeuksien taustalla

- **usein nuorempia ja fyysisesti vahvoja**
- **otsalohko-oireet**
- **primaari persoonallisuus ja temperamentti**
- **kaksoisdiagnoosi**
- **eristäytyminen läheisistä, vaikeat ihmissuhteet**
- **menneisyyden painolasti, traumat**
- **epäluottamus ja epäluulo**
- **päihdeorientoitunut elämäntyyli**
- **neurobiologinen riippuvuus, päihdehakuisuus**
- **päihteenkäyttöön liittyneet tilanteet (juhlat, pyhät)**

 kiitos

A. The brain of a normal elderly person

B. The brain of a person with Alzheimer's disease

C. The brain of a person with alcoholism

